

В.Ф. Чехун, академік НАН України, д.м.н., професор, **І.В. Шепеленко**, к.б.н., Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України, м. Київ

Дні онкології — ОЕСІ 2013

Щороку в Європі діагностують близько 2 млн випадків захворювання на рак, очікується, що протягом наступних двох десятиліть кількість пацієнтів із цією патологією збільшиться на 6%, а до 2050 р. — подвоїться. Такі невтішні прогнози експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я та чиновників з профільних структур Європейського союзу ставлять перед спільнотою фахівців з онкології виключно складні виклики, на які необхідно реагувати скоординовано, із широким залученням усіх зацікавлених сторін, міжнародних, урядових і неурядових інституцій та наукової громадськості.

13-16 травня в столиці Бельгії м. Брюсселі на базі Інституту ім. Жуль Борде відбулися Дні онкології — ОЕСІ 2013, поєднані із щорічною Генеральною асамблеєю Організації європейських онкологічних інститутів (ОЕСІ), до складу якої на сьогодні входять 72 онкологічні центри з 27 країн. За словами президента ОЕСІ, професора Віма ван Хартена (Нідерланди), одним з найважливіших завдань цього наукового форуму було посилення координуючої ролі ОЕСІ щодо наукових досліджень в галузі онкології в Європі з метою запобігти розвитку тенденції фрагментації досліджень і, навпаки, підвищити рівень кооперації та співробітництва між різними центрами задля забезпечення рівних можливостей для всіх хворих на рак отримувати найкращу спеціалізовану медичну допомогу; а також провести оцінку за критеріями вартість/якість/ефективність нових лікувальних підходів і засобів, щоб унеможливити використання найкращих, а часом навіть небезпечних і шкідливих методів діагностики та лікування.

Як зазначалося на прес-конференції членів Правління ОЕСІ, яка відбулася 14 травня в рамках Днів онкології — ОЕСІ 2013 і яку висвітлювали в багатьох друкованих і електронних медіа, рак вважається настільки складним захворюванням, що мрія про світ без раку виглядає утопією, а реалістичною метою можна вважати світ без смертей унаслідок цієї хвороби.

Сьогодні відомо, що рак нараховує понад 200 нозологій з великою кількістю варіантів. Необхідною передумовою отримання хворими найбільш оптимального лікування є тісне співробітництво між онкологічними інститутами Європи для виявлення і визначення всіх варіантів раку. Кожен окремо онкологічний інститут/центр не може дозволити собі мати всі технологічні засоби, які постійно вдосконалюються, стають більш складними і високоартістичними, і це також є одним із мотиваційних стимулів до поглиблення тісної співпраці між закладами. Визнано, що ключовим рішенням є широке запровадження практики відкриття так званих комплексних онкологічних центрів.

На Генеральній асамблеї та в ході наукових симпозиумів, що проводилися в рамках Днів онкології — ОЕСІ 2013, неодноразово наголошувалося на тенденціях сучасної онкологічної науки і практики, а саме:

- виявлення захворювання на ранніх стадіях значно підвищує шанси на ефективне лікування аж до повного вилікування пацієнта;
- персоналізована медицина, зокрема онкологія, передбачає застосування способу лікування та/або певних хіміопрепаратів саме з урахуванням індивідуальних біологічних і генетичних характеристик захворювання кожного окремого пацієнта; такий підхід не тільки забезпечить високий ступінь ефективності лікування, а й суттєво зменшить токсичність терапії за рахунок запобігання використанню неефективних, високоартістичних і шкідливих схем;
- спеціалізація, концентрація онкологічних служб і мультидисциплінарний підхід, які є запорукою покращення надання допомоги онкологічним хворим;
- підвищення вартості лікувального процесу, пов'язане з безпрецедентним зростанням цін на нові протипухлинні засоби,

потребує урегулювання, й одним з підходів може бути розвиток більш тісної співпраці між фармацевтичною індустрією й академічними науковими центрами, що спеціалізуються на розробці нових препаратів та їх апробації;

- розвиток та поглиблення Програми з акредитації і сертифікації онкологічних інститутів Європи щодо відповідності найсучаснішим вимогам до комплексних онкологічних центрів.

Серед векторів подальших ініціатив ОЕСІ нагальним визнано напрям, обумовлений процесами інтеграції східноєвропейських країн, які нещодавно приєдналися до ЄС на правах повних чи асоційованих членів або є кандидатами на вступ. Саме виходячи з цих позицій на Генеральній асамблеї ОЕСІ було прийнято рішення про проведення наступного року виборів до складу Правління організації залишити квоту для представника з країни Східної Європи.

Обговорюючи форум, необхідно відмітити таку подію, як присудження першої в історії ОЕСІ премії за видатний внесок у розвиток онкологічної науки. В урочистій церемонії з нагоди вручення відзнаки взяла участь Її Королівська Високість принцеса Астрід, яка тривалий час була почесним президентом Європейської організації з дослідження та лікування раку. Премії був удостоєний професор Ульрік Рінгборг, директор Центру раку Каролінського університету (м. Стокгольм, Швеція), голова проекту Євросоюзу EuroCanPlatform.

Слід зауважити, що 25-27 квітня професор У. Рінгборг відвідав Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України. У ході візиту він виступив з лекцією на тему: «EuroCanPlatform як платформа для трансляційних досліджень в онкології», детально ознайомився з пріоритетними напрямками досліджень та інноваційними розробками Інституту, що викликали в нього велику зацікавленість і схвалення, та обговорив можливості проведення спільних досліджень у рамках Європейських програм з онкології. У Рінгборгу було вручено Диплом почесного професора ІЕПОП ім. Кавецького НАН України.

Як відомо, діяльність ОЕСІ ведеться за низкою напрямів, згрупованих у так звані робочі групи (РГ), а саме: РГ з акредитації і сертифікації; РГ з біобанків та молекулярної патології; РГ з освіти та навчання; з РГ з EuroCanPlatform; РГ з профілактики та ранньої діагностики. За всіма цими напрямками були проведені наукові симпозиуми, на яких з лекціями виступили провідні європейські вчені-онкологи. Тематика заходів і представлені доповіді дозволяють зорієнтуватися щодо відповідності фундаментальних і трансляційних досліджень сучасним напрямкам передової європейської науки, а також отримати підґрунтя для планування досліджень на найближче майбутнє. Отже, користь участі у таких симпозиумах для науковців і організаторів науки важко переоцінити.

Більш детально хотілося б зупинитися на роботі симпозиуму «Онкологічна освіта і навчання в країнах Центральної і Східної Європи: перспективи ОЕСІ та EuroCanPlatform», організованому РГ з освіти та навчання, головою якої є професор Анжело Парадізо (Італія). Це обумовлено кількома причинами. По-перше, які б найвеличніші проекти і програми не ухвалювалися на міждержавному

чи національному рівнях, за слабкої підготовки кадрів реалізація цих ініціатив апіорі проречена на провал. По-друге, беручи до уваги реалії сьогодення щодо об'єднання європейських країн, актуальною є гармонізація та, до певної міри, стандартизація освіти й навчання з онкології у медичних навчальних закладах різних держав, що потребує кропіткої роботи.

З доповіддю щодо принципів і засад єдиної програми онкологічної освіти виступив професор А. Парадізо. Він підкреслив, що така програма повинна обов'язково відповідати загальним європейським вимогам і водночас враховувати національні, культурні чи інші особливості. Етапи підготовки майбутніх онкологів мають бути узгоджені, щоб для створення єдиного фахового простору не було перешкод, спричинених невідповідностями у навчальних програмах. Розробка засад таких програм для студентів, магістрів, інтернів, резидентів, ординаторів, аспірантів, тобто для всіх етапів підготовки фахівців-онкологів, є пріоритетним завданням ОЕСІ, що потребуватиме зусиль спеціалістів з багатьох країн. Для цього необхідно більш детально ознайомитися зі станом онкологічної освіти і навчання у країнах Центральної і Східної Європи. Саме цим системам і було присвячено зазначений симпозиум, до порядку денного якого включено доповіді представників Литви та України.

З повідомленням про специфічні риси онкологічної освіти та навчання в Республіці Литва виступив вчений секретар Інституту онкології Вільнюського університету Ернестас Януліоніс. Основну увагу доповідача було приділено питанням післядипломної освіти медичних онкологів та онкологів-радіологів.

У межах симпозиуму нами були висвітлені аспекти системи фахової онкологічної освіти та навчання в Україні. У доповіді було детально розкрито всі фази та етапи навчання студентів у вищих медичних навчальних закладах, представлено програму з онкології для студентів, приділено значну увагу особливостям та першим підсумкам запровадження Болонської моделі вищої освіти в медичних університетах й інститутах України. На наш погляд, відведених для навчальної дисципліни «Онкологія» 90 годин, з яких на лекційний курс припадає 20, а на практичні заняття та самостійну підготовку студентів — відповідно 50 і 20 годин, замало. Це обумовлено як надзвичайно високою складністю самої дисципліни, так і постійним зростанням рівнів захворюваності і смертності серед населення держави. Отже, існує нагальна потреба в більш фаховому викладанні цієї дисципліни студентам, у першу чергу тим, хто обирає для себе в майбутньому спеціалізацію «Сімейний лікар», адже саме на цьому первинному рівні має здійснюватися раннє виявлення випадків захворювання на рак.

Ще одна доповідь, представлена на цьому засіданні, стосувалася саме можливостей стажування та тренінгів на базі інститутів раку. З цією інформацією присутніх ознайомив представник Європейської комісії, співробітник Генерального директорату з освіти та культури Бодо Ріхтер (Бельгія). Багато уваги було приділено вимогам Європейської комісії до аплікантів, які звертаються з проєктами щодо отримання грантів для стажування в різних інститутах, а також можливостям різних програм на кшталт Marie Curie Actions.

На Генеральній асамблеї ОЕСІ під час обговорення подальших ініціатив та заходів, що мають відбутися у 2013-2014 рр., було затверджено рішення щодо проведення у вересні 2014 р. в м. Києві на базі ІЕПОП ім. Р.Є. Кавецького НАН України міжнародного наукового форуму «Діагностичні молекулярні маркери і персоналізована терапія при раку грудної залози та раку простати». Науковий захід буде проведено під егідою ОЕСІ та ЕСО (Європейської школи з онкології). Форум

В.Ф. Чехун

такого рангу на теренах країн колишнього СРСР відбудеться вперше. Цей захід сприятиме зміцненню наукового іміджу держави, поглибленню контактів між Національною академією наук України та провідними науковими центрами Європи, створить підґрунтя для більш широкого залучення вітчизняних фахівців, які займаються розробкою сучасних молекулярних, молекулярно-генетичних маркерів для ранньої діагностики онкологічних захворювань.

Тематика форуму обумовлена тим, що зростання захворюваності на рак в економічно розвинених країнах певною мірою спричинене посиленням негативного впливу факторів навколишнього середовища; не менше значення мають також можливості суттєвого покращання ранньої діагностики та терапії хворих. В Україні спостерігається чітка тенденція до зростання захворюваності на рак, проте рівень ранньої діагностики злоякісних новоутворень залишається незадовільним, що є однією з причин виявлення онкологічної патології на пізніх або навіть некурабельних стадіях. Тому розробка і впровадження сучасних молекулярних маркерів діагностики онкологічних захворювань сьогодні є нагальною потребою. Важливими складовими є розробка та широке застосування діагностичних і прогностичних молекулярних маркерів. Такий підхід потребує проведення масштабних багатоцентрових рандомізованих досліджень, до яких передбачається залучити і вітчизняні наукові та науково-практичні установи. Однією з важливих і обов'язкових передумов переходу на персоналізовану медицину взагалі і онкологію зокрема є підготовка високопрофесійних кваліфікованих фахівців. Згідно з даними Державної служби статистики України та Національного канцер-реєстру серед жіночого населення найвищі рівні захворюваності і смертності мають місце внаслідок раку грудної залози, а в структурі онкологічної захворюваності та летальності чоловічого населення рак простати знаходиться на третьому місці. Отже, стає цілком очевидним, чому науковий форум, що планується, буде присвячений цим двом нозологіям.

Метою наукового заходу також буде узгодження позицій щодо наближення системи підвищення кваліфікації вітчизняних фахівців до європейських стандартів. Погодженням з ОЕСІ та ЕСО є формат форуму, відповідно до якого провідними фахівцями з європейських та вітчизняних онкологічних центрів будуть прочитані лекції з питань за тематикою форуму; робоча мова — англійська; хід роботи форуму буде висвітлено у вітчизняних та європейських ЗМІ.

Проблематика інших наукових симпозиумів, проведених під час Днів онкології — ОЕСІ 2013, була не менш змістовною і цікавою, проте обсяг публікації обмежує її висвітлення та обговорення.

Підсумовуючи представлену інформацію, необхідно констатувати той факт, що пріоритетні напрями трансляційних досліджень в онкології, проблеми освіти та навчання, питання акредитації і сертифікації тощо є спільними для онкологічних центрів різних країн Європи і повинні вирішуватися шляхом розробки європейського консенсусу із залученням провідних фахівців-онкологів і організаторів систем охорони здоров'я всіх європейських держав.